

اشتغال زنان از دیدگاه مقام معظم رهبری

الهام افشاری^۱

چکیده

در دین اسلام در نظام جمهوری اسلامی جایگاه ویژه ای برای زنان در نظر گرفته شده است که با بررسی این جایگاه، مسئولیت هایی که زنان بر عهده دارند روشن می شود و آن تعارضی که برخی جوامع فکر می کنند بین مسئولیت های زنان وجود دارد، رفع می شود. زنان می توانند در کنار مسئولیت خانواده داری و رسیدگی به خانه، مسئولیتی خارج از خانه نیز بر عهده بگیرد و مشغول شود و مقام معظم رهبری هم با تاکید و مقدم دانستن خانواده و تربیت فرزند، اشتغال زنان در خارج از خانه را به بلامانع می دانند، و معتقدند که زنان می توانند با رعایت شرایط و قیوداتی که اسلام مشخص کرده و رعایت حد و مرزها در کنار مسئولیت های داخل خانه، خارج از خانه هم مشغول باشند.

کلید واژه:

اشتغال، زنان، مسئولیت.

^۱. مقطع تحصیلی، حوزه علمیه الزهرا (س)، پست الکترونیکی

در طول تاریخ، جوامع بشری معتقد بودند که زنان فقط مسئولیتشان به خانه و فرزند آوری و خانواده محدود میشود، درحالی که چنین نیست و این مسئله با آمدن اسلام شکل جدیدی بهخود دید و در کنار همه ی مسئولیت ها، زنان را نیز صاحب رای و نظر قرار دادند، و با گذشت زمان حضور زنان در جامعه پررنگ تر شد و زنان در کنار خانه و خانواده، صحنه های اجتماعی و سیاسی و فرهنگی و ... حضور دارند، ولی این حضور نباید به بنیان خانه و خانواده آسیبی بزند چرا که اصل مسئولیت زنان خانواده و تربیت فرزند است ولی در کنار آن ها اگر توانایی دارند اشتغال آن ها را بلامانع میدانند و این مسئله یعنی اشتغال زنان در کنار مسئولیت های خانوادگی که دارد، مسئله مهمی است که در جامعه ی کنونی بسیار مورد توجه و رکن اساسی جامعه است، چرا که بیش از نیمی از جمعیت را زنان تشکیل میدهند و امروزه بسیاری از آنها مشغول به کار در زمینه های گوناگون هستند.

این مقاله در مورد بیان دیدگاه مقام رهبری در مورد اشتغال زنان است که آیا جایز می دانند و موافق این مسئله هستند یا مخالف.

اشتغال

- معنی لغوی اشتغال

- لسان العرب

همه ی «الشَّغْلُ و الشَّغَل و الشُّغْل و الشُّغْل» به یک معنا می باشند و جمع آنها «أشغال و مشغول» است و گفته شده است که کلمه اشتغال به باب «افعال» نمی رود. زیرا در این صورت واژه ی بعید بدست می آید.^۱

- المنجد

اشتغل: به اشتغال ها: مشغول شدن به کاری / اشتغل بكذا: سرگرم کرده خود را به کاری

اشتغل قلبه: افکار او را به تشویق انداختن و آشفته کرد.^۲

- فرهنگ معین

اشتغال: سرگرم شدن، سرگرمی، گرفتاری، پرداختن به.^۳

معنی اصطلاحی اشتغال

اشتغال از ماده شغل بر وزن افتعال می باشد.

اشتغال به فعالیتی میگویند که به منظور تهیه و تولید کار و خدمات استادی انجام می شود.

به کارگیری واژه اشتغال در فعالیت ها خواسته یا ناخواسته، این نتیجه را در پی داشته است که فعالیت های بدون دستمزد، از جمله در خانه داری، کارگاه های خانگی بدون دستمزد و امور خیریه، گر چه آثار اقتصادی شگرفی به همراه داشته اند، نادیده گرفته شوند و زنان خانه دار در زمره ی غیر فعالان جای گیرند

^۱. ابن منظور، لسان العرب، بیروت، ج ۱۱، ص ۲۵۵.

^۲. لویس، معلوف المنجد، ص ۱۰۰.

^۳. معین، فرهنگ معین.

زن

زن در لغت به معنی مادینه انسان، بانو، عیال و همسر، جفت مرد و زوجه آمده است.^۱

- آفرینش زن

آفرینش اصیل زن و مرد بدین معناست که هر کدام برای رسیدن به کمال خویش خلق شده اند و هر یک در کمال دیگری نقش موثری ایفا می کنند و در واقع مکمل یکدیگرند.

- هدف از آفرینش زن

هدف از آفرینش ایشان عبادت پروردگار می باشد، همانطور که خداوند در قرآن میفرماید: (و ما خلقت الجن والانس الا ليعبدون) من زن را نیافریدم جز برای آنکه مرا بپرستند. (سوره زاریات، آیه 56)

در این باره شهید مطهری چنین می گوید: «اسلام اصل علت غایی را در کمال صراحت بیان میکند که زمین و آسمان، ابر و باد، گیاه و حیوان هم که برای انسان آفریده شده است اما هرگز نمیگوید زن برای مرد آفریده شده است. اسلام می گوید زن و مرد برای یکدیگر آفریده شده اند.^۲

زنان

موضوع زنان و برخورد و جوامع با او، مساله ای است که از دیرباز در میان جوامع و تمدنهای مختلف مطرح بوده است. همیشه نصف مردم عالم، بانوان هستند. قوام زندگی در عالم، به همان اندازه که به مردان وابسته است، به همان اندازه هم به زنان وابسته است. زنان بزرگترین کارهای آفرینش را به طور طبیعی بر عهده دارند. کارهای اساسی آفرینش، مثل تولید مثل و تربیت کودک، در دست زنان است.

^۱. حسن، عمید، فرهنگ عمید

^۲. مطهری، نظام حقوق زن در اسلام، چ 51، ص 15.

طبیعت زن و مرد، هر کدام ویژگی ای دارد. در داخل خانواده، کار و روحیات مرد را نباید از زنان توقع کرد؛ روحیات زن را هم در خانواده نباید کسی از مرد توقع کند. هر کدام یک خصوصیات طبیعی و روحی دارند که مصلحت بشر، مصلحت جامعه، مصلحت نظام اجتماعی زن و مرد اینا ست که روحیات و خصوصیات مرد و زن در تعامل اینها در داخل خانواده دقیقاً رعایت شود؛ که اگر رعایت شده هم این خوشبخت است هم آن چنانچه نگذارند زن به تحصیلات صحیح و به علم و معرفت دست پیدا کند، این ظلم است. اگر شرایط طوری باشد که زن فرصت پیدا نکند به خاطر زیادی کار و فشار کارهای گوناگون، به اخلاق خود به دین خود و به معرفت خود برسد، این ظلماً ست. اگر زن امکان پیدا نکند که از مایملک خود به طور مستقل و با اراده ی خود استفاده کند، این ظلم است. اگر زن استعدادی دارد - مثلاً استعداد علمی دارد - استعداد برای اختراعات و اکتشافات دارد، استعداد سیاسی دارد، استعداد کارهای اجتماعی دارد، اما نمی گذارند از این استعداد استفاده کند و این استعداد شکوفا شود ظلم است.¹

نگاه اسلام به زن

اسلام یک موضع برجسته را در این بین انتخاب کرد و از افراط و تفریط جلوگیری نموده، و هشدار می دهد به همه ی مردم عالم داده است.

اسلام به زنان آنقدر احترام قائل است که برای مردها نیست، اسلام زنان را می خواهد نجات دهد، اسلام می خواهد زنان را یک انسان کامل تربیت کند که بر دامن شما انسانهای کامل تربیت شوند.

احترام به زن این است که به زن فرصت داده شود تا آن نیروها و استعدادهای برجسته و عظیمی را که در درون هر انسانی خدای متعال به ودیعه نهاده است بروز کند.

¹. جمعی از محققان دفتر فرهنگی فخر الائمه، کتاب رهیافتی به منظومه فکری حضرت امام خمینی و رهبر معظم انقلاب، چاپ دوم، ص 172.

در اسلام بیعت زن، مالکیت زن، حضور زن در این عرصه های اساسی سیاسی و اجتماعی تثبیت شده است. در بیعت با پیامبر زن‌ها می‌آمدند برای بیعت و پیامبر اسلام نفرمودند که مردها بیایند برای بیعت و هر چه رای مردها باشد. زن‌ها مجبور به پذیرش آن باشند. بلکه آنها هم در قبولی این حکومت و در قبولی این نظم اجتماعی و سیاسی شرکت می‌کنند.^۱

تشویق به حضور در میدان‌های مختلف با حفظ خصوصیات طبیعی زن

این نظر اسلام است. هم خصوصیت زنانگی زن که همه احساسات و خواسته های او بر اساس این خصوصیت زنانگی است حفظ شده است. بر او تحمیل نشده است، زن بودن که یک خصوصیت طبیعی او و فطری محوری همه ی احساسات و تلاشهای زنانه است. در دید اسلام حفظ شده هم در عینحال، میدان علم، میدان معنویت، میدان تقوا، میدان سیاسی بر روی او باز شده است و او هم به سبک علم تشویق شده است. هم به حضور در میدانهای گوناگون اجتماعی و سیاسی. آن وقت در داخل خانواده هم به مرد گفته اند که حق تکلیف، تحصیل، پیاده روی، اعمال قدرتهای قدرتهای جاهلانه و غیر قانونی ندارد. این آن نگاه اسلامی است.^۲

حضور زن در همه ی صحنه های اجتماعی

زن در تمام صحنه های اجتماعی هم می‌تواند شرکت کند، درس بخواند، درس بدهد، کسب کند، شغل اداری بگیرد، کارگری کند و تمام فعالیت های اجتماعی و سیاسی و مبارزاتی را که مرد در جامعه انجام می‌دهد زن هم با حجاب انجام دهد.^۳

- حق فعالیت اجتماعی و سیاسی و علمی برای زن مسلمان

^۱. بانکی پور، کتاب آینه زن، ص ۱۷۸.

^۲. بانکی پور، کتاب آینه زن، ص ۱۷۸.

^۳. همان، ۱۸۰.

زن مسلمان مثل مرد مسلمان حق دارد آنچه را که اقتضای زمان است، آن خلایی را که احساس میکند، آن وظیفه‌ای را که بر دوش خود حس می کند انجام دهد. چنانچه دختری مثلاً مایل است پزشک شود، یا فعالیت اقتصادی انجام دهد یا در رشته های علمی کار کند یا در سیاست وارد بشود یا روزنامه نگار شود، برای او میدان باز است، به شرط رعایت عفاف و عدم اختلاط امتزاج زن و مرد در جامعه اسلامی میدان برای زن و مرد باز است.

و امروز در دوران جمهوری اسلامی تعداد دختران دانشجو و زنان تحصیل کرده در مراکز آموزش عالی، شمار زنان شاغل به کار در مراکز پزشکی و درمانی و نهادهای علمی و تحقیقاتی و نیز تعداد زنان حاضر در صحنه های سیاست کشور و مجامع بین المللی با گذشته قابل مقایسه نیست. زن مسلمان ایرانی امروز در مجامع جهانی و کنفرانسهای گوناگون علمی و سیاسی حضور قدرتمندانه ای دارد و از حقوق و نظر کشور و ملت خود دفاع می کند.

زن امروز نه تنها وسیله فساد نمی شود بلکه وسیله اصلاح جامعه است و در صحنه ی انقلاب ظاهر می شود. اگر محیط خانواده به برکت وجود زن محیط سالمی باشد جامعه به طور کامل اصلاح خواهد شد. زنان در اصلاح جامعه نقش بسیار برجسته ای دارند.¹

بالا بردن ارزش زن در جامعه

فردا ملت ما مخصوصاً زنان با راهپیمایی خود، روز زن را بزرگ می شمارند. اما از زنان خواسته شده و به همه ی افراد جامعه مان سفارش شده که به راهپیمایی اکتفا نکنند بلکه فردا را روزی قرار بدهند که در آن قدم در راه بالا بردن ارزش زن در جامعه می گذارند.

حقیقت این است که در طول مدت اختناق و سلطه فرهنگ بیگانه و ضد اسلامی، مرد و زن ما مخصوصاً زنان ما را از شخصیت والای انسانی خود تنزل داده بود و امروز روز جبران آن تنزل ها و عقبگردهاست. برای پیشرفت جامعه ی زن اولاً باید به فرهنگ و آموزش زنان در داخل خانه ها و آموزشگاه ها و مراکز تعلیم و

¹. بانکی پور، کتاب آینه زن، ص 180.

تربیت توجه خاص بشود، زن را در خانه، بریده از معارف جای جامعه نگذاریم، خانه او را برایش مدرسه کنیم. کتاب و آموزش را در اختیار او قرار بدهیم. ثانیاً راه را برای فعالیت های اجتماعی زنان در جریان های انقلاب و سازنده در جامعه باز کنیم. پدران و مادران کمک کنند که فرزندان، دخترانشان فرصت فعالیت های انقلابی را پیدا کنند. البته مراقب هم باشند که دشمنان انقلاب نقطه حساس جامعه، یعنی زنان را نیز هدف گرفته اند. حواس شان جامع باشد، دختران و زنان در حوزه تبلیغات مخرب آنان قرار نگیرند، اما به فعالیت های اجتماعی سرگرم باشند.^۱

مسئولیت اجتماعی زنان همراه با تقدم مسئولیت خانوادگی

وقتی راجع به مسئولیت خانوادگی زن و مسئولیت داخلی اش صحبت می شود، منظورمان نیست که باید مسئولیت اجتماعی از دوش زن برداشته شود، بلکه مسئولیت اجتماعی هم بر دوش او هست و آن غیر این است. ولی اینجا تقدم وجود دارد. همچنان که در مورد مرد هم تقدم وجود دارد. و مسئولیت اجتماعی را به اندازه توان بر عهده می تواند بر عهده بگیرد.

اسلام، زنان را از شرکت در فعالیت های دینی، سیاسی، علمی و فرهنگی منع نمی کند بلکه با رعایت حجاب و حدود اسلامی آن را تشویق نیز مین کند.

در میدان های سیاسی نیز، مفاهیم هایی وجود دارند که دارای قدرت تحلیل و سخنوری هستند و برای پذیرش مسئولیت در نظام اسلامی آماده اند. البته این کار باز هم رو به گسترش است و باید پیش برود.

حضور و تاثیر بانوان در صحنه ها و عرصه های گوناگون جنگ، حوادث سیاسی، تظاهرات، میدانهای علم و سازندگی نشان دهنده روند دائمی رو به افزایش حضور و فعالیت اجتماعی زنان در ایران است.

^۱. همان، ۱۸۰.

زن ایرانی امروز در رای گیری که قبل از انقلاب مردان هم در آن شرکت نمی کردند، شرکت می کنند و در فعالیت های سیاسی وارد می شوند. زن ایرانی در نماز جمعه ها شرکت می کند و در قضایای مختلفی شعار و نظر می دهد. در مسئله جنگ اظهار نظر می کند و برخورد فعالی دارد.

وقتی صحبت از نیروی انسانی است باید توجه کرد که نصف جمعیت کشور و نیمی از نیروهای انسانی، بانوان کشورند. اگر بینش غلطی در مورد زن وجود داشته باشد، بازسازی به معنای حقیقی در سطح وسیع آن شدنی نیست.^۱

نتیجه گیری:

زنان در برهه ای از زمان در انحصار و تنگنا بودند و وظیفه و مسئولیتشان فقط به محیط خانه محدود می شد ولی با گذشته زمان و آمدن اسلام این وضعیت روند رو به بهبودی پیدا کرد و در سال های اخیر در برخی جوامع مانند جمهوری اسلامی ایران این روند بسیار افزایش پیدا کرده و زنان محدود به خانه و محیط خانه نیستند، که در مورد این مسئله مقام معظم رهبری نیز معتقدند که وظیفه اصلی زن تربیت فرزند است چرا که فردا آن فرزندان جامعه را اداره خواهند کرد. ولی ایشان بر این نظر هستند که زنان محدود به محیط خانه نیستند بلکه می توانند در جامعه نیز در صحنه های مختلفی حضور داشته باشند و چه بسا در برخی موقعیت ها زنان بهتر ایفای نقش می کنند تا مردان و ایشان معتقد هستند که حضور زنان در جامعه با رعایت ضوابط و شرایط و حد و مرزهایی که اسلام مشخص کرده است هیچ مشکلی ندارد ولی با این شرط که خانواده و وظیفه ی اصلیشان که تربیت فرزند است را مقدم بر اشتغال خود قرار دهند و آسیبی بر وظیفه ی اصلی خود وارد نشود.

^۱. همان، ۱۸۳.

فهرست منابع

- قرآن کریم
- المنجد، لوییس، معلوف، انتشارات پیراسته، 1374، ص 100.
- بی نام، جایگاه زن در اندیشه امام خمینی (ره)، همان، ج 5، ص 153.
- جمال الدین ابوالفضل، ابن منظور، بیروت، ج 11، ص 355.
- خامنه ای سیدعلی، سخنرانی 68/9/15.
- خامنه ای سید علی، بیانات در دیار شرکت کنندگان در اجلاس جهانی «زنان و بیداری اسلامی»، 91/6/21.
- خامنه ای سید علی، بیانات در اجتماع زنان خوزستان، 1375.
- خامنه ای سید علی، بیانات در دیدار جمعی از بانوان برگزیده کشور، 93/1/30.
- خمینی (ره) روح الله، روزنامه اطلاعات، 1373/8/30، ص 6.
- علویان سید محمدرضا، کار زنان در حقوق بینالمللی کار، تهران، انتشارات روشنگران، 1381، ص 19.
- عمید حسن، فرهنگ لغت عمید.
- معین محمد، فرهنگ معین.
- مطهری مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، چاپ 51، تهران، انتشارات صدرا، 1376، ص 15.